

Tomasz Łysek

Kielce, Polska

***INNOWACJE W POLITYCE SPOŁECZNEJ XXI WIEKU,
PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ, ZMIANA, ROZWÓJ, POLITYKA SOCJALNA,
POD REDAKCJĄ ELŻBIETY TRAFIAŁEK
KATOWICE: WYDAWNICTWO NAUKOWE „ŚLĄSK”, 2014, SS. 385***

W ostatnich kilkunastu latach jesteśmy świadkami ciągłego pędu technologicznego, a co za tym idzie – gwałtownego postępu gospodarczego. Ma to odzwierciedlenie w życiu codziennym całego społeczeństwa. Za tymi wszystkimi zmianami stoi szeroko pojęta innowacyjność, która postrzegana jest tylko i wyłącznie w perspektywie pozytywów. Niestety posiada ona również i ciemną stronę, wymaga bowiem ciągłego dostosowywania się do zmian, powodując tym samym wiele negatywnych skutków społecznych, takich jak: odpływ miejsc pracy, bezrobocie, zmniejszanie wpływów do budżetu itp. Najlepszym tego przykładem jest polityka społeczna, która w żadnej ze swoich dziedzin nie nadąża za postępem innowacyjnym zarówno w zakresie opieki nad ludźmi w wieku poprodukcyjnym, bezrobociem, szczególnie wśród młodych, jak i dysponowaniem i dystrybucją środków finansowych oraz innych przykładów, które można mnożyć.

Praca zbiorowa pt. *Innowacje w polityce społecznej XXI wieku – przedsiębiorczość, zmiana, rozwój, polityka socjalna* podzielona została na cztery części:

I – Innowacyjność i przedsiębiorczość jako stymulatory rozwoju;

II – Polityka społeczna w Unii Europejskiej na świecie. Wybrane problemy i kierunki zmian;

III – Innowacje w sektorze samorządowym i pozarządowym;

IV – Ekonomia społeczna i wsparcie na poziomie środowisk lokalnych.

Poprzedza je wprowadzenie redaktor naczelnej dr Elżbiety Trafiałek.

Zbiór 23 artykułów autorów reprezentujących takie uczelnie, jak: Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Uniwersytet Rzeszowski, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny w Radomiu, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Warszawie, dotyczą zagadnień z dziedzin nauk społecznych, ekonomicznych, prawnych oraz politologicznych.

Pierwszą część otwiera artykuł Katarzyny Głąbickiej pt. *Innowacyjność i przedsiębiorczości w ujęciu historycznym*, w którym autorka, opisując osobowość i cechy jakimi charakteryzowali się wybrani liderzy społeczni, dokonuje swego przeglądu, znajdując wspólny dla nich mianownik, tj. cechy łączące wszystkie te osoby,

zyjące w różnych czasach, uwarunkowaniach historycznych, społecznych, ekonomicznych czy też religijnych. Nowatorskość poglądów prezentowanych przez nich powodowała nierzadko zmianę myślenia i nastawienia całych społeczności, a nawet społeczeństw, dając podwaliny pod nasze terażniejsze spojrzenie na świat. Każda epoka miała swoich liderów społecznych – starożytność bohaterów mitologii greckiej Prometeusza i Kronosa oraz filozofów i poetów, m.in. Homera, Protagorasa z Abdery, Hippiasza z Elidy, Arystotelesa; wszyscy byli piewcami braterstwa. Przywódcy i liderzy społeczni następnych epok, aż do czasów nam współczesnych, charakteryzowali się cechami, takimi jak nowatorskie spojrzenie na świat i na otaczające ich społeczeństwo, uporczywe dążenie do postawionego celu, stawianego jako wartość nadrzędna. Analiza innowacyjności nie skupia się jednak tylko na charakterystykach osób głoszących nowe poglądy.

Łukasz Pikuła jest autorem tekstu pt. *Relacja prawa i polityki w XXI w. Perspektywa filozoficzno-prawna*, w którym analizuje wpływ prawa na politykę oraz polityki na prawo w XXI w., jak również na nas jako jednostkę, która „jest w stanie zrozumieć różnice między bytem i powinnością, a następnie uczynić ją własną i działać na podstawie przedstawienia sobie tego praw, dlatego też jest on właściwym bytem, który może kształtować prawidłowość relacji prawa i polityki”¹. Wspólna relacja wzajemnych oddziaływań winna być niezależna „od uwarunkowań wynikających z kategorii nie tylko miejsca, ale i czasu”².

W kolejnym tekście, Agaty Szydlik-Leszczyńskiej i Marka Leszczyńskiego, pt. *Innowacje społeczne w procesie konwergencji gospodarczej* mamy do czynienia z innowacyjnością kapitału ludzkiego oraz istnienia gospodarki w świecie objętym globalizacją, w którym szczególne znaczenie ma zmiana schematu funkcjonowania społeczeństwa, co pociąga za sobą konieczność zmiany sposobu zarządzania gospodarką. Globalizacja wymusza konieczność zbliżania się krajów o różnym rozwoju gospodarczym, a to narzuca „zaistnienie przesłanek zarówno w sferze gospodarki, podniesienia jej innowacyjności, sprawności, jak i zaistnienia określonych zmian społecznych, które zaowocują społeczeństwem wiedzy i informacji, zdolnym do kreatywnego myślenia i działania [...]. Aby to wszystko mogło zafunkcjonować konieczne jest zmodernizowanie całego aparatu władzy, by można wprowadzić „zarządzanie publiczne oparte na zadaniowości i rachunku ekonomicznym”³.

Innowacyjny – tym terminem można również określić system emerytalny wprowadzony w 1999 r. w Polsce. Maria Pierzchalska w referacie pt. *Zreformowany system emerytalny jako element innowacyjności w polityce społecznej* interesująco opisuje swoje badania na temat kształtowania się ilościowego osób pobierających renty i emerytury, analizując jednocześnie systemy emerytalne w różnych latach, docho-

¹ Ł. Pikuła, *Relacja prawa i polityki w XXI w. Perspektywa filozoficzno-prawna*, [w:] *Innowacje w polityce społecznej XXI wieku*, red. E. Trafiałek, Katowice 2014, s. 40.

² Ibidem.

³ A. Szydlik-Leszczyńska, M. Leszczyński, *Innowacje społeczne w procesie konwergencji gospodarczej*, [w:] *Innowacje w polityce*, s. 57.

dząc do reformy emerytalnej w 1999 r. w Polsce. Prezentuje wszystkie „za i przeciw” związane z tą reformą oraz zmianą funkcji państwa z opiekuńczego na państwo pomagające oszczędzać obywatelowi na swoją przyszłość. Potrzeba wynikająca z konieczności odciążenia budżetu państwa, jak również wskazania obywatelom, że to w ich rękach jest ich los. Takie podejście do systemu emerytalnego jest zupełnym novum. Obecnie, gdy widoczne i odczuwalne są skutki ogólnoświatowego kryzysu gospodarczego, istnieje potrzeba stałej kontroli oraz monitoringu systemu emerytalnego i dostosowywania go do ciągle zmieniających się warunków.

Polityka społeczna w szerokim spectrum została przedstawiona w artykule Elżbiety i Michała Trafiałków pt. *Dylematy współczesności – wokół biedy, marginalizacji i reintegracji społecznej*. Autorzy patrzą na „polską rzeczywistość społeczną”⁴ z innej perspektywy. Obecny system opieki społecznej oparty jest na daleko idącym rozdawnictwie, powodując tym samym ugruntowany wśród świadczeniobiorców pogląd, iż obowiązkiem państwa jest zabezpieczenie ich egzystencji. Doprowadza to do sytuacji znacznego obciążenia budżetu państwa oraz wzbudzenia niechęci i sprzeciwu pozostałej części społeczeństwa, zmuszonego do finansowania świadczeń socjalnych. System ten miał swoje początki w latach 90. minionego wieku, tuż po transformacji. Następujące po sobie kolejne ekipy rządzące rozbudowywały go, doprowadzając do powstania zupełnie nowych zjawisk społecznych, takich jak np. dziedziczenie biedy, roszczeniowość lub uzależnienie od opieki społecznej, jak również brak odpowiedzialności za swój los. Jednostki lub całe grupy lokalne, będąc zmarginalizowanymi, w praktyce wykorzystują różne formy pomocy od państwa. Z reguły są to jednostki mało mobilne, niezainteresowane przemieszczeniem się w poszukiwaniu pracy oraz najczęściej słabo wykształcone. Autorzy podkreślają potrzebę zmiany systemu dystrybuującego opiekę na system wspierania prospołecznych programów aktywizacji. Takie spojrzenie na politykę socjalną jest konieczne, choć trudne do wprowadzenia w życie, gdyż musi przede wszystkim zmienić się podejście rządzących, ich nastawienie, iż nawet w przypadku utraty części elektoratu wprowadzenie zmian jest tu konieczne.

O potrzebach głębszej reformy polityki społecznej pisze również autor zamykającego tę część książki artykułu Mirosław Grewiński, przedstawiając czytelnikowi nowy „model państwa opiekuńczego”⁵, opartego na modelu usług społecznych (*social services mix state*), dążącego do integracji wszystkich rozwiązań systemowych związanych z polityką społeczną (opieką społeczną), a nie tylko formami dystrybucji środków finansowych. Państwo odgrywa w tym systemie nadal centralną rolę, lecz w jego skład wchodzi również podmioty gospodarcze, organizacje pozarządowe, związki wyznaniowe oraz fundacje. W naszym kraju system taki dopiero raczkuje, jesteśmy na samym początku zmian. Rozwinięte kraje Europy już od kilkun-

⁴ E. i. M. Trafiałek, *Dylematy współczesności – wokół biedy, marginalizacji i reintegracji społecznej*, [w:] *Innowacje w polityce*, s. 74.

⁵ M. Grewiński, *Social services mix state jako nowatorski i przyszłościowy model polityki społecznej*, [w:] *Innowacje w polityce*, s. 90.

stu lat stosują system w zależności od potrzeb społecznych, tym bardziej iż jest on promowany przez UE, jego założenia bowiem „powinny dotyczyć całego społeczeństwa, a nie tylko grup ryzyka socjalnego lub osób zagrożonych ubóstwem czy wykluczeniem”⁶. Jego zaletą jest także tworzenie nowych miejsc pracy, szczególnie w przypadku kobiet. Przykładem są tu projekty realizowane z Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Autor porównuje polskie rozwiązania systemowe, które są od siebie odrębne i w praktyce nie tylko ze sobą nie współpracują, ale nawet „rywalizują między sobą o klienta”⁷ z systemami rozwiniętych krajów europejskich (Dania, Holandia, Niemcy, Wielka Brytania itd.), gdzie spotykamy się z pełną współpracą wszystkich służb i instytucji świadczących pomoc społeczną, aby świadczeniobiorca mógł skorzystać z różnych jej form. Mówimy tu o pełnej integracji usług społecznych. Autor stara się wyczerpująco odpowiedzieć na pytanie, czy w Polsce system mieszanych usług społecznych będzie „realnym, przyszłościowym modelem realizacji polityki społecznej”⁸?

Druga część książki, zatytułowana *Polityka społeczna w Unii Europejskiej i na świecie. Wybrane problemy i kierunki zdań*, składa się z 5 artykułów. Pierwszy z nich, autorstwa Marka Rewizorskiego, dotyczy Europejskiego Funduszu Dostosowania do Globalizacji (EFdG). Autor opisuje i rozkłada na czynniki pierwsze potrzebę i fakt jego powołania w 2006 r., czyli tuż przed światowym kryzysem gospodarczym. Do Europy załamanie gospodarcze dotarło w 2009 r., pociągając za sobą m.in. grupowe zwolnienia pracowników spowodowane przenoszeniem miejsc pracy do państw o tańszych kosztach produkcji (przede wszystkim – azjatyckich). EFdG w ocenie autora był i jest niezbędny do ochrony i utrzymania odpowiednio dużej liczby miejsc pracy w UE. Fundusz ten stał się formą wsparcia dla państw członkowskich Unii oraz pracowników na jej rynku pracy poprzez pomoc finansową, przekwalifikowanie, samozatrudnienie czy tworzenie nowych miejsc pracy. Funkcjonowanie EFdG jest w pełni uzasadnione, a w przyszłości niezbędne.

Światowy kryzys gospodarczy z 2009 r. fatalnie wpłynął na duże rynki, w tym na rynek gospodarczy UE, dlatego też autorka kolejnego artykułu Magdalena Molendowska dokonała rysu historycznego oraz nakreśliła nowe zagadnienia i problemy, z którymi zmagają się Unia obecnie, głównie starzenie się społeczeństwa oraz duże bezrobocie wśród młodzieży. Największa frakcja polityczna w Parlamencie Europejskim – Europejska Partia Ludowa (chadecy) podejmuje wyżej wymienione problemy już od wielu lat, wdrażając w życie nowe programy i rozwiązania systemowe. Autorka, dokonując analizy, podkreśliła kilka istotnych zagadnień, m.in. umożliwienie większego przemieszczania się pracowników w obrębie rynku UE, zlikwidowanie wszelkich form dyskryminacji oraz poprawę opieki zdrowotnej dla osób starszych. Wszystkie te aspekty uznano za priorytetowe oraz konieczne dla dalszego rozwoju rynku UE. Problemem na rynku pracy jest duże bezrobocie wśród

⁶ Ibidem, s. 93.

⁷ Ibidem, s. 104.

⁸ Ibidem, s. 106.

młodych oraz zatrudnianie ich na tzw. umowach śmieciowych. Jest to jedna z cech kryzysu, podyktowana koniecznością cięcia kosztów. Dlatego też PE zabezpieczył środki oraz tworzy odpowiednie programy wspierające poszczególne państwa członkowskie, chcąc zwiększyć efektywność zatrudniania ludzi młodych.

Interesujący tekst autorstwa Iwony Wrońskiej pt. *Kanadyjski model polityki społecznej* opisuje sposób funkcjonowania opieki socjalnej w tym kraju. Kanada jest na 3. miejscu wśród 36 najbardziej rozwiniętych gospodarczo państw świata, a jej system polityki społecznej jest w pewien sposób zbliżony do rozwiązań skandynawskich. Oparty jest na trzech podstawowych filarach, tj. publicznej służbie zdrowia, systemie zasiłków oraz systemie emerytalnym. Rozwiązania te kształtowały się w Kanadzie od lat 20. ubiegłego wieku. Lektura tekstu nasuwa porównanie poszczególnych elementów kanadyjskiej polityki społecznej do tego, co oferuje system opieki społecznej w Polsce. Sytuacja gospodarcza Kanady pozwala na tak dużą skalę opieki państwa w stosunku do obywateli, należy jednak pamiętać, że system ten był wielokrotnie reformowany i uszczelniany, w konsekwencji w ciągu 10 lat znacznie spadła liczba osób przebywająca na różnego rodzaju zasiłkach socjalnych. Podobny proces uszczelnienia systemu rentowego przeprowadzono w Polsce, co przyniosło wymierne efekty w postaci znaczącego obniżenia liczby osób przebywających na świadczeniach rentowych.

Artykuł Agnieszki Kasińskiej-Metryki, zatytułowany *Spółczesność Hiszpanii – kierunki i przyczyny zmian*, porusza kwestie sytuacji gospodarczej Hiszpanii, która po latach prosperity związanej z boomem budowlanym, a co za tym idzie również bogacenia się społeczeństwa, nagle stanęła w obliczu wielkiego kryzysu gospodarczego. Do tego doszły lokalne problemy, tj. korupcja w aparatach władzy, ogromne bezrobocie, krach systemu bankowego oraz narodowościowe żądania autonomicznych regionów Hiszpanii (Katalonia). Autorka przedstawia proces upadku gospodarki Hiszpanii, a co za tym idzie pogorszenie się sytuacji społecznej w państwie, przez lata uznawanym za wzór wśród krajów UE. Niestety ignorancja ekip rządzących (brak inwestycji w najnowsze technologie, brak reformy szkolnictwa, aby dostosować je do zmieniających się wymagań rynku pracy oraz brak reakcji w początkowej fazie kryzysu) doprowadziła ten kraj na skraj bankructwa, z ogromnym bezrobociem, szczególnie wśród młodej, niewykształconej części społeczeństwa oraz innymi wewnętrznymi problemami w kraju. W tekście przedstawione są również próby rozwiązania ww. problemów przez rząd konserwatystów z Partii Ludowej.

W kolejnym artykule – *Opieka nad człowiekiem starym. Doświadczenia Szwecji i Wielkiej Brytanii* – jego autorka Beata Ziębińska porównuje dwa systemy opieki nad osobami starymi: socjaldemokratyczny (skandynawski), w tym przypadku szwedzki, z modelem liberalnym na przykładzie Wielkiej Brytanii. Obydwa państwa z racji starzenia się społeczeństwa od dłuższego czasu wprowadzają w systemach opieki nad ludźmi starszymi wiele zmian. Zarówno Szwecja, jak i Wielka Brytania ograniczają długość pobytu osób starszych w szpitalach, stawiając na opiekę domową. Niemniej sposób podejścia do tego typu opieki w obydwu państwach odmienny. W Wielkiej Brytanii opiekun rodzinny ma raczej wsparcie for-

malne, może skrócić swój czas pracy zawodowej, lecz nie dostaje wynagrodzenia za opiekę nad podopiecznym. Wręcz odwrotnie sytuacja ta wygląda w Szwecji gdzie opiekunowie rodzinni mogą liczyć na pełne wsparcie ze strony państwa (gmin). Otrzymują pensje i mogą korzystać ze specjalistycznego doradztwa, udziału w kursach doszkalających oraz wsparcia tzw. wytchnieniowego, np. wycieczki weekendowe, pobyty w SPA itp. Rządy obu tych państw poszukują nowych, różnorodnych rozwiązań w zakresie opieki nad osobami starszymi, co determinowane jest stale wzrastającym ich odsetkiem. Wszelkie rozwiązania mają za główne zadanie przede wszystkim ograniczyć koszty związane z realizacją opieki. Po lekturze tego tekstu nasuwa się pytanie, jakie rozwiązania zostaną wprowadzone w Polsce, jeśli różne źródła przewidują, że po 2050 r. 22,9% naszego społeczeństwa będzie po 65 roku życia, i w jaki sposób obciążony zostanie budżet w związku z tymi rozwiązaniami?

Część trzecią – *Innowacje w sektorze samorządowym i pozarządowym* – otwiera artykuł Bogusława Kotarby pt. *Pobudzanie i wspieranie aktywności mieszkańców przez samorządy gminne*. Dotyczy on szeroko pojętej aktywnej polityki społecznej oraz wskazuje na potrzebę nowego podejścia do jej zarządzania poprzez zmianę sposobu myślenia i przejście na współzarządzanie polityką społeczną przez świadczeniodawców i świadczeniobiorców. Podstawą takiego podejścia jest wytworzenie w ludziach idei odpowiedzialności za siebie, ale również za innych (zasada solidaryzmu społecznego). W artykule zostało przytoczonych wiele przykładów, w tym również z polskiego ustawodawstwa, dających już na chwilę obecną wiele możliwości aktywizacji ludności przez samorządy. Współodpowiedzialność mieszkańców gminy można zauważyć przy wyborze projektów obywatelskich finansowanych z gminnych budżetów lub też podczas konsultacji społecznych w sprawach ważnych dla gminy i jej mieszkańców. Gminy, jako najbliższe dla obywatela jednostki administracji publicznej, pełnią szczególną rolę w tym procesie.

Kolejne opracowanie, tym razem autorstwa Martyny Kukulskiej, *Organizacje pozarządowe w rozwiązywaniu problemów społecznych* dotyczy szerokiego spektrum organizacji pozarządowych, zwanych również III sektorem, tak ważnych w systemie polityki społecznej. Organizacje te cieszą się dużym zaufaniem społecznym, odgrywając „podwójną rolę” poprzez realizację zleconych przez administrację publiczną zadań oraz świadczenie usług dodatkowych „uzupełniających pomoc społeczną”, w przypadku gdy jest ona potrzebna. Widząc wszystkie jasne strony III sektora, należy jednak zwrócić uwagę na zagrożenia i „negatywne skutki podczas współpracy z administracją publiczną”⁹.

Temat III sektora poruszony został również przez Marię Gadacką w kolejnym artykule, przedstawiającym potrzebę wprowadzenia innowacyjności o charakterze społecznym, a nie tylko w zakresie rozwiązań gospodarczych. Bardzo słuszne jest stwierdzenie, iż „kreatywność, przedsiębiorczość są uznawane za cenniejsze wartości

⁹ M. Kukulska, *Organizacje pozarządowe w rozwiązywaniu problemów społecznych*, [w:] *Innowacje w polityce*, s. 224.

społeczne i pożądane cechy jednostek i organizacji”¹⁰. W Polsce „wyzwaniem przyszłości” będzie konieczność stworzenia warunków, dzięki którym jednostki i organizacje będą mogły rozwijać swój innowacyjny potencjał. Procesy takie już w pewnym stopniu trwają w odniesieniu do III sektora, czego dowodem „są zmiany w edukacji oraz nowy model współpracy międzysektorowej”¹¹. Podstawowym i nieodzownym elementem związanym z rozwojem gospodarczym regionu jest opracowywanie działań strategicznych przez samorządy lokalne. Na takie działanie winny składać się nowoczesne założenia polityki zatrudnienia i oświaty, ze szczególnym uwzględnieniem współpracy samorządów z przedsiębiorcami, w taki sposób, aby kształcenie odbywało się w sposób spójny z potrzebami rynku pracy. Kolejnym istotnym elementem jest polityka mieszkaniowa, ponieważ oprócz pracy to dostęp do taniego lokum jest w stanie zatrzymać odpływ młodych ludzi. Polityka mieszkaniowa powinna być jednym z priorytetów samorządów, gospodarujących nieruchomościami i mogącymi mieć wpływ na kształtowanie tej gałęzi gospodarki w danym regionie. Od samorządów właśnie powinno się wymagać opracowywania i wdrażania strategii sprzyjających aktywizacji i rozwojowi różnych kierunków gospodarki, jak również bezpośredniego wpływu na przygotowanie „strategii polityki społecznej środowiska lokalnego”¹².

Czwarta część publikacji rozpoczyna się referatem Beaty Rogowskiej o zmianach we współczesnej ekonomii społecznej (ES). Jest to zjawisko ściśle związane z przemianami społecznymi oraz, a może przede wszystkim, przemianami w ujęciu współczesnych nauk społecznych i ekonomicznych. Ekonomia społeczna nie może być postrzegana jako pojedyncza i działająca w jednym wymiarze nauka. Analizując to zagadnienie, należy wziąć pod uwagę dokonania pozostałych nauk społecznych. Autorka przedstawia próbę odejścia od tradycyjnej ekonomii, określanej mianem „ortodoksyjnej” i przejścia do ekonomii odpowiedzialnej za całe społeczeństwo.

ES jest podstawą do aktywnej polityki społecznej (APS), o czym pisze Krzysztof Piątek w artykule zatytułowanym *Spółdzielnie socjalne jako podmioty ekonomii społecznej w Polsce*. Autor najwięcej uwagi poświęcił nowym podmiotom ekonomii społecznej, a w szczególności spółdzielniom socjalnym. Jak sam zauważa, artykuł ten jest „głosem w dyskusji na temat rozwijającej się w Polsce ekonomii społecznej”¹³. Analizując temat spółdzielni socjalnych, pokazuje potrzeby oraz braki podmiotów ekonomii społecznej, jak również konieczne do wykonania zadania stojące przed „instytucjami”. Kolejnym przykładem działania w obrębie ES, występującym w III sektorze, są osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, np. prowadzony przez Kościół katolicki „Caritas”. W obrębie jednostek kościelnych i związków wyznaniowych powstają liczne stowarzyszenia, fundacje oraz inne ini-

¹⁰ M. Gadacka, *Innowacyjność w sektorze pozarządowym*, [w:] *Innowacje w polityce*, s. 243.

¹¹ Ibidem, s. 243.

¹² Ibidem, s. 258.

¹³ K. Piątek, *Spółdzielnie socjalne jako podmioty ekonomii społecznej w Polsce*, [w:] *Innowacje w polityce*, s. 290.

cjatywy wspierające ekonomię społeczną, takie jak CIS, KIS, jak również spółdzielnie socjalne. Powstają także nowe miejsca pracy w formie zatrudnienia bezdomnych w schroniskach w zamian za pobyt. Największy z tych podmiotów, czyli „Caritas”, ma na tym polu olbrzymie dokonania, gdyż ze względu na niemal jednowyznaniowe społeczeństwo ma największe możliwości działania.

Agata Chabior w pracy pt. *Spoleczne, kulturowe i demograficzne uwarunkowania opieki i wsparcia w starości – o nowy model opiekuna seniorów* dokonuje analizy tematu „starość” na przestrzeni kilkudziesięciu lat. Zauważa, iż postrzeganie osób starszych w społeczeństwie zmieniło się w przeciągu ostatnich 20 lat diametralnie. Kiedyś osoby starsze otaczano szacunkiem, liczono się z ich zdaniem. W chwili obecnej postrzegane są jako obciążenie ekonomiczne lub zbędny element. Stało się tak dlatego m.in., że zmienił się system funkcjonowania rodziny. Nie żyjemy już w wielopokoleniowych rodzinach w jednym domu, a senior nie jest już jego głową, posiadającą decydujący głos. Autorka dostrzega konieczność budowania nowych relacji między osobami starszymi a ich opiekunami, inaczej zwanych – asystentami. To właśnie ta zmiana nazewnictwa winna być podstawą do zmiany myślenia o seniorach. Podejście do życia poprzez samostanowienie, nauczenie się nowego sposobu myślenia, iż „starzenie się jako proces, starość jako etap w życiu traktuje się jako zadanie rozwojowe, czas budowania niezależności, podmiotowości tożsamości. W drodze do jego wypełnienia potrzebne jest odpowiednie wspieranie, wskazywanie, kierowanie seniorami do kreowania nowych form aktywności, stylów życia w starości, które podparte będą należną informacją [...] adekwatną do potrzeb seniorów ofertę środowisk lokalnych”¹⁴.

Kształtowanie społeczeństwa poprzez kształtowanie jednostki jest wielowymiarowe. Artykuł Katarzyny Gruszko pt. *Działania uczelni wyższych na rzecz kształtowania społeczeństwa obywatelskiego na poziomie lokalnym* omawia problem związany z działaniem społeczeństwa obywatelskiego, zauważa konieczność współpracy uczelni wyższych ze społecznością lokalną. Odbywać może się to „poprzez jej działalność naukową, dydaktyczną, a także bezpośrednio podejmowanie współpracy na rzecz realizacji dobra publicznego”¹⁵. Uczelnia powinna angażować się w życie lokalnej społeczności dla obopólnej korzyści. Jako nowoczesny ośrodek wychowawczy i naukowy, ukazuje otoczenie, w którym jest zlokalizowana, co ma bezpośredni wpływ na wizerunek całościowy danego terenu i społeczeństwa tam mieszkającego, sprawiając jednocześnie, że działania lokalne czasem stają się działaniami globalnymi. „W interesie uczelni, władz i społeczności lokalnych, państw i całego świata leży kształtowanie postaw i kompetencji obywatelskich [...]. Realizowanie dobra publicznego poprzez działalność naukową, dydaktyczną, a także bezpośrednio zaangażowanie się w sprawy wspólnoty lokalnej, pozwoli przystosować się do

¹⁴ A. Chabior, *Spoleczne, kulturowe i demograficzne uwarunkowania opieki i wsparcia w starości – nowy model opiekuna seniorów*, [w:] *Innowacje w polityce*, s. 314.

¹⁵ *Ibidem*, s. 323.

przyszłych wyzwań dynamicznie zmieniającego się świata”¹⁶.

Trzy ostatnie artykuły IV części autorstwa: Michała Kubiaka pt. *Stan i perspektywy rozwoju sektora ekonomii społecznej w województwie pomorskim*, Anny Kołomycew pt. *Rozwój ekonomii społecznej w województwie podkarpackim* oraz Grzegorza Wenarskiego pt. *Znaczenie ekonomii społecznej w rozwiązywaniu problemów społecznych na poziomie lokalnym na przykładzie gmin województwa lubelskiego*, poświęcone są ekonomii społecznej w praktycznym wydaniu.

Pierwszy z autorów omawia to zagadnienie na podstawie analizy województwa pomorskiego, przedstawiając zalety i potrzeby takiej polityki, jej wymiar społeczny oraz dalszą potrzebę rozwijania tego kierunku działań. Województwo pomorskie poprzez liczne akty prawne oraz wdrażanie strategii stara się rozbudować system ekonomii społecznej, widząc w nim realną szansę swojego rozwoju.

Inaczej postrzega tę sferę Anna Kołomycew, dokonując analizy aktów prawnych oraz przyjętych strategii, i dochodząc do wniosku, że zastosowane w Polsce rozwiązania systemu w zakresie ekonomii społecznej nie są wystarczające, co nie sprzyja umocnieniu i stabilizacji tego sektora. Jako przykład posłużyło autorce województwo podkarpackie.

W inny sposób do zagadnienia podszedł Grzegorz Wenarski, który w rozwoju ekonomii społecznej widzi szanse dla ubogich gmin województwa lubelskiego. Lepsze wykorzystywanie dofinansowania z UE przez władze gmin gwarantuje możliwości ich rozwoju. Postawienie na ekonomię społeczną, czyli nadrzędność „celów społecznych nad celami ekonomicznymi”¹⁷, może bezpośrednio wpłynąć na ograniczanie zjawiska wykluczenia społecznego, co w dalszej perspektywie wpłynie na integrację społeczności lokalnej. Podstawą tych działań jest świadomość władz lokalnych, jaką rolę odgrywa ekonomia społeczna i jak się ona przekłada na rozwój gminy, a co za tym idzie – poprawę życia jej mieszkańców.

Podsumowując całość publikacji, nie można oprzeć się wrażeniu, iż stanowi ona swoisty przekrój przez wszystkie aspekty polityki społecznej. Autorzy starają się poszukiwać i przedstawiać nowe rozwiązania istniejących na różnych jej płaszczyznach problemów. Rozwiązania te mają dostosować systemy polityki społecznej do zmieniającego się porządku gospodarczo-społecznego, szczególnie do zmian w innowacyjnym podejściu do świadczeniobiorcy. Autorzy próbują jednocześnie odpowiedzieć, na pytania, co dalej, jak ma wyglądać przyszłość polityki społecznej czy nadaży ona za postępek gospodarczym, czy społeczeństwo, administracja publiczna, a nawet my jako jednostki podołamy nowym wyzwaniom, a przede wszystkim czy będzie nas na to stać?

¹⁶ Ibidem, s. 322.

¹⁷ G. Wenarski, *Znaczenie ekonomii społecznej w rozwiązywaniu problemów społecznych na poziomie lokalnym na przykładzie gmin województwa lubelskiego*, [w:] *Innowacje w polityce*, s. 378.

**INNOVATIONS IN SOCIAL POLICY IN THE 21st CENTURY:
ENTERPRISE, CHANGE, DEVELOPMENT, SOCIAL POLICY,
ED. ELŻBIETA TRAFIAŁEK,
KATOWICE: WYDAWNICTWO NAUKOWE “ŚLĄSK”, 2014, pp. 385**

Keywords: social policy, innovativeness, 21st century

Słowa kluczowe: polityka społeczna, innowacyjność, 21 wiek

Data przesłania artykułu do Redakcji: 2015.01.02.

Data wstępnej akceptacji artykułu przez Redakcję: 2015.01.16.